

Rimska religija

Kroz grupno istraživanje, učenici istražuju rimske bogove, njihovu povezanost s grčkim mitologijama i upotrebu tih pojmova danas. Na kraju, učenici sumiraju naučeno kroz prezentacije i izradu plakata.

Organizacijski oblik nastave

Predmetna nastava 1. razred

Vrsta nastavnog procesa

Osnovna vrsta nastave - Redovna nastava

Suradnja škole sa roditeljima i zajednicom te razvoj školskog kolektiva

Aktivnosti sa učenicima

Trajanje

90 minuta

Oblasti

Jezičko-komunikacijsko područje

Društveno-humanističko područje

Predmet

Latinski jezik

Ključne kompetencije

Kompetencija višejezičnosti

Kompetencija kulturološke svijesti i istraživanja

Ciljevi i ishodi učenja i poučavanja

Cilj/evi:

- Identifikovanje i ponavljanje pojma religije uopšteno
- Podsticanje učenika da daju sopstvena znanja o svim religijama koje poznaju
- Identifikovanje i ponavljanje pojma mitologije
- Podsticanje učenike da daju sopstvena znanja o svim mitovima koje poznaju
- Upoređivanje antičkih običaja sa današnjim
- Identifikovanje uticaja rimske religije na savremeni život
- Podsticanje učenike da istaknu sve izvore njihovih saznanja

Ishodi:

Nakon obrađene nastavne jedinice učenici mogu :

- Jasno definisati opšti pojam religije i mitologije
- Jasno definisati pojam rimske religije i rimske mitologije
- Nabrojati nekoliko glavnih rimskih božanstava i njihova obilježja
- Uporediti antičke religije i običaje sa savremenim
- Navesti neki primjer upotrebe pojmova iz rimske religije u svakodnevnom životu
- Po želji izraziti sopstveni stav o religiji
- Navesti izvore svojih saznanja
- Napraviti plakat, pano, dijagram u svrhu sistematizovanja nastavne jedinice

Detaljan opis realizacije

Na početku časa nastavnik upoznaje učenike sa temom koju će obrađivati. Upućuje ih i na koji način to planira uraditi te im stoga objašnjava tehnike kojima će se služiti. Učenicima prvo objašnjava tehniku GROZDOVI

Formiranje grozdova je asocijativna tehnika kojom se učenici potiču da slobodno i otvoreno razmišljaju o nekoj temi, odnosno da se prisjećaju svega što znaju ili im pada na pamet vezano za datu temu ili oblast. Ona obuhvata tek toliko strukturiranosti koliko je dovoljno da se potakne razmišljanje o vezama između pojmova, i zahtijeva asocijativni tok mišljenja. Važno je da je tema dovoljno poznata, kako bismo bili sigurni da će učenici imati mnoštvo ideja.

Koraci u formiranju grozdova su jednostavni i lako se pamte:

- Napišite ključnu riječ ili frazu u sredini komada papira, table ili neke druge površine za pisanje.
- Zamolite učenike da razmisle o svemu što im pada na pamet vezano za datu temu, i o tome porazgovaraju u paru (ne tražite da daju ideje odmah – svakome je potrebno da prvo malo razmisli, a razgovor u paru potiče nove ideje).
- Zapišite sve riječi ili fraze oko zadate teme
- Dok vam ideje padaju na pamet i zapisujete ih, počnite (u glavi) povezivati pojmove za koje smatrate da se mogu povezati.
- Zapisujte što više pojmova sve dok ili ne istekne vrijeme ili ideje ne presuše.
- Identifikujte, zajedno sa djecom, srodne oblasti/kategorije i obilježite različitom bojom ili na neki drugi način grupe pojmova koji se odnose na tu oblast ili kategoriju (npr. ako je tema bila neka životinja, kategorije mogu biti ishrana, izgled, bolesti, korist...)

Nakon identificiranja kategorija, možete napraviti tabele sa kategorijama (ili to mogu učiniti učenici u

svojim sveskama), i unijeti navedene pojmove. Ponekad je potrebno provjeriti tačnost pojedinih ideja,

što je naredni zadatak. Isto tako, sada je vrijeme za traganjem i učenjem svih podataka koji vam nedostaju, ili isti postupak mogu učenici uraditi samostalno na nekom drugom, sličnom pojmu.

Postoji samo nekoliko pravila kojih se treba pridržavati kada se koristi strategija formiranja grozdova:

- Zapišite sve što vam padne na um. Ne razmišljajte o tačnosti, samo sve zapišite.

- Ne brinite zbog pravopisa i ostalih ograničenja u vezi sa pisanjem.
- Nemojte prestati pisati dok ne prođe dovoljno vremena da bi se sve ideje pojavile. Ako vam na neko vrijeme presuše ideje, švrljajte po papiru dok ponovo ne nadođu.
- Napravite što je moguće više veza. Nemojte ograničiti količinu pojmova, nizanje ideja ili veze.
- Prilikom predstavljanja strategije formiranja grozdova prvoj grupi, odaberite temu koja je zanimljiva cijeloj grupi.

Konkretno iskustvo : Nakon što svi učenici shvate kako ta tehnika funkcionira, nastavnik pristupa obradi nastavne teme. Traži jednog učenika dobrovoljca koji će u vidu grozdova bilježiti na tabli sve pojmove i znanja koje učenici samostalno iznesu o religiji i mitologiji uopšte. Nastavnik se u ovoj fazi časa uljučuje samo ukoliko mora, inače daje prostor učenicima da iznose svoja konkretna iskustva/znanja vezana za temu. Nastavnik insistira da učenici navode sve što znaju bez ustručavanja, ali i da navode izvore svojih saznanja.

Refleksija : Koristeći pojmove koje su učenici istakli u svojim grozdovima (očekivani odgovori bi trebalo da se odnose na nazive poznatih religija i mitologija iz cijelog svijeta), nastavnik ih usmeno uvodi u opšte činjenice i po potrebi dopunjuje ili proširuje te pojmove. Nakon ponavljanja i isticanja najvažnijih pojmova, nastavnik predlaže učenicima da izvuku neke sopstvene teze/zaključke koje smatraju bitnima i zabilježe ih u svoje sveske (svako svoje teze). Potiče učenike da, prije prelaska na sljedeći dio časa, opserviraju iznesene podatke, zaključče da li su svi podaci relevantni, kako su do njih došli i šta je od tih pojmova nestalo, a šta se i u kakvom obliku zadržalo do danas. Nastavnik ovdje ima ulogu posmatrača i samo po potrebi može postaviti neko pitanje.

Napomena : Nakon održanog časa nastavnik primjećuje da su učenici osim stručne literature kao izvore znanja navodili internet, video igrice, ali i crtane filmove.

Konkretno iskustvo : Zatim prelaze na sljedeću fazu časa. Nastavnik sada izdvaja novu temu
RIMSKA RELIGIJA I MITOLOGIJA

Predlaže učenicima metodu grupnog istraživanja.

GRUPNO ISTRAŽIVANJE

- Nastavnik (ili razred) odabere motivirajuću i zanimljivu temu koju žele dublje istražiti.
- U prvoj fazi svi učenici istražuju temu, kako bi otkrili podoblasti/podteme, koje bi bile sastavnicio istraživanja

- Za cjelovitu temu, a onda i podteme postavljaju istraživačka pitanja – šta žele saznati iz istraživanja (povezanost, odnose, uzroke, posljedice...)
- Učenici se organiziraju u heterogene istraživačke grupe (najbolje prema interesovanjima) i planiraju svoje istraživanje, tok, način, izvore, resurse. Svaka grupa priprema pismeni plan istraživanja.
- Predstavnici svih grupa okupe se (kao organizacioni komitet), kako bi se pobrinuli da dijelovi istraživanja doslijedno pokrivaju zadanu temu.
- Učenici provode svoje istraživanje u određenom periodu, a nastavnik obilazi grupe kako bi im pomogao u istraživanju teme i provjerio ima li svaki učenik odgovornu ulogu u poslu.
- Grupe planiraju prezentaciju pred cijelim razredom. Odlučuju koji su najvažniji rezultati. Prezentacije bi trebale biti aktivne i zanimljive, a trebali bi se uključiti svi članovi grupe. Prezentacije mogu obuhvatiti kraća objašnjenja, grafički prikaz, ili možda poglavlje iz razrednog dnevnika.
- Grupe prikazuju svoje prezentacije.
- Grupe diskutiraju o svom radu.

Uloge koje učenici preuzimaju

Unutar svake grupe, uloge koje učenici preuzimaju mogu biti usmjerene na zadatak, na organizaciju rada grupe, ili oboje. Budući da bi učenici trebali razviti vještine povezane sa obje glavne uloge, nastavnici ponekad dodijele određene uloge unutar grupa, poput navedenih:

Kontrolor: Provjerava razumiju li svi trenutačni zadatak.

Izviđač: Traži potrebne informacije od drugih grupa ili povremeno od nastavnika.

Mjerač vremena: Održava usredsređenost grupe na aktivnost i pazi na vremenska ograničenja.

Aktivni slušač: Ponavlja ili parafrizira ono što su drugi rekli.

Postavljač pitanja: Izvlači ideje i postavlja „teška“ pitanja.

Sažimač: Prikuplja grupne zaključke kako bi oni imali smisla u cjelini.

Podsticatelj: Podržava, pomaže i ohrabruje sve članove grupe.

Ekonom: Dijeli i prikuplja materijale potrebne za grupu.

Čitač: Čita sve pisane materijale grupi.

Važno je, također, da je svakom učeniku potpuno jasno šta se od određene uloge očekuje.

Nastavnik nakon pojašnjavanja teme i određivanja uloga predlaže učenicima da za istraživanje koriste udžbenik sa obrađenom temom, štampani materijal koji je pripremio sami nastavnik, ali i internet koji je obezbjeđen posebno za taj čas. Nastavnik dijeli učenike u tri grupe. Svi obrađuju istu temu, ali imaju različit zadatak.

Refleksija i generalizacija :

Prva grupa obrađuje najraniju pojavu religije i objašnjava je ostalim grupama.

Druga grupa proučava povezanost rimske mitologije sa grčkom, upoređuje božanstva i njihova polja djelovanja i to prezentuje drugim grupama.

Treća grupa obrađuje reflektovanje i upotrebu pojmova iz rimske mitologije u savremenom životu i upoređuje antička vjerovanja sa današnjim, ističući sličnosti i razlike.

Jedna od preporučenih tehnika je ***Venov dijagram***.

Nastavnik za vrijeme rada učenika nadgleda da li svi učesnici učestvuju u radu i da li aktivno odrađuju dodijeljene uloge. Takođe može ponešto sugerisati ako bi to doprinijelo kvalitetnijem radu.

Nastavnik napominje da, nakon svake prezentacije, ostale grupe imaju pravo postavljati pitanja i tražiti dodatna pojašnjenja ako je to potrebno.

Informacije koje su pripremljene od strane nastavnika.

RIMSKA RELIGIJA

Religija je imala ogromnu ulogu u javnom i privatnom životu Rimljana. Iako su ostaci starinskih vjerovanja (mistifikovanje prirodnih pojava, posvećivanje životinja bogovima, porodični kultovi...) dugo imali veliki značaj, Rimljani su bili otvoreni i za vjerovanja drugih naroda. U početku, sva ova božanstva nisu imala svoja obličja, već su predstavljala apstraktne duhove kojima su prinošene

žrtve.U tom ranom periodu bogovi se dijele na izvorne i preuzete. Izvorni rimski bogovi su uglavnom bili vezani za različite aspekte života. Zbog takve uloge, bilo ih je nevjerovatno mnogo. Najvažnije među njima Rimljani su nastavili poštovati i nakon što su usvojili grčku kulturu i svoja božanstva poistovijetili s grčkima. Međutim ovi bogovi su češće poštovani u krugu porodice, gdje je otac bio neka vrsta sveštenika, a rijetki su imali velika svetišta ili hramove slične grčkima. Kako su Rimljani konstantno pokoravali nove teritorije, tako su se susretali s lokalnim božanstvima koja su imala ljudska obličja i osobine i počeli su ih poštovati.

Bogovi koje su preuzeli i nastavili poštovati su :

Izvorno božanstvo	Uloga
Janus	Bog vremena, početka i kraja (nekada vrhovni bog)
Fortuna	Boginja sreće
Flora	Boginja proljeća i cvijeća
Roma	Boginja Rimskog Carstva
Kvirin	Bog moći i vlasti, reinkarnacija Romula
Lari	Božanstva doma i okućnice
Penati	Božanstva porodice, radosti i blagostanja
Honos	Bog časti i slave
Justicija	Boginja pravde

Preuzeta božanstva

Mitra (Bog rata i pobjede iz Persije)

Kibela (Velika Majka iz Frigije)

Izida (Boginja civilizacije iz Egipta)

Trojstvo zaštitnica djece

Karmenta (Određuje im sudbinu)

Eduka (Uči ih jesti i govoriti)

Potina (Uči ih piti i hodati)

Ipak, većinu opšte poznatih božanstava Rimljani su **preuzeli od Grka** i dali im sopstvena imena.

Među najvažnije spadaju:

Saturn-Kron (Otac bogova i bog vremena)

Jupiter-Zeus (Vrhovni rimski bog, bog svjetla i gromovnik)

Neptun-Posejdon (Bog mora i zemljotresa)

Pluton-Had (Bog smrti, podzemnog svijeta i tame)

Venera-Afrodita (Boginja ljubavi i plodnosti)

Minerva-Atina (Boginja mudrosti)

Vulkan-Hefest (Bog vatre, vulkana i kovača)

Mars-Ares (Bog rata, otac Romula i Rema, sin kralja Numitora)

Cerera-Demetra (Boginja plodnosti zemlje i žetve)

Merkur-Hermes (Bog trgovine i putovanja, glasnik bogova)

Vesta-Hestija (Boginja kućnog ognjišta i porodice)

Bacchus-Dioniz (Bakho) (Bog plodnosti, vina i veselja, hrane i užitka)

Apolon-Apolon (Bog Sunca, svjetlosti i umjetnosti)

Dijana-Artemida (Boginja prirode, lova i Mjeseca)

Junona- Hera (Glavna rimska boginja, zaštitnica žena)

Prozerpina-Perzefona (Kora) (Plutonova žena, kraljica Podzemnog svijeta, tame i smrti)

Saturn je bog vremena u rimskoj mitologiji. Njegova je žena Ops, a djeca su mu: Jupiter, Neptun, Pluton, Cerera, Junona i Vesta.

Jupiter je vrhovni rimski bog, bog oluja, groma i munje. Jupiter je bog svjetla. On šalje grmljavinu i munju, zaštitnik je pravde i istine. U istorijsko doba Jupiter Optimus Maximus je bio glavno božanstvo Rima. Najstariji hram rimskog državnog kulta na Kapitoliju posvećen je Jupiteru, Junoni i Minervi; u njemu je senat donosio odluke o objavljivanju rata, tu su se potpisivali međunarodni ugovori i vojskovođe prinosile žrtve, a pobjednički su imperatori na povratku u Rim u trijumfalnoj povorci najprije polazili u Jupiterov hram.

Neptun je rimski bog mora. Po Neptunu je ime dobila jedna planeta i radioaktivni element neptunij.

Pluton je bog podzemlja i smrti, a po njemu je nazvana planeta Pluton i radioaktivni element plutonij. Plutonova žena je Prozerpina, a Pluton ju je oteo od njezine majke Cerere. Pluton se ne bi zaljubio da ga nije začarala Venera, boginja ljubavi.

Venera je rimska boginja ljubavi, ljepote i braka. Venera je bila udata za Vulkana, ali ga je stalno varala s Marsom, njegovim bratom. Po Veneri je ime dobila planeta Sunčevog sistema. Venera je bila majka Eneje, praoca Rimljana, te ga je štitila tokom svih njegovih bitaka, zajedno s Neptunom.

Minerva je boginja ratnica, boginja mudrosti. Ona je Jupiterova kćerka. Njen je hram bio na brežuljku Aventinu. Minerva se i danas često prikazuje, na kipovima, na pečatima, u obrazovnim ustanovama. Pečat Kalifornije oslikava boginju Minervu koja u potpunosti izvire iz Jupiterove glave.

Vulkan je u rimskoj mitologiji sin Jupitera i Junone, te Venerin muž. Vulkan je bog vatre i vulkana, a izrađivao je i oružje i oklope za bogove i heroje. Također, sagradio je bogovima palate na planini Olimp, te je napravio prvu ženu Pandoru za osvetu ljudima. U grčkoj mitologiji, Vulkan se naziva Hefest. Vulkan je živio u Etni i ondje izrađivao munje za Jupitera. Vulkanov brat je Mars. Vulkanov kip u Birminghamu, u Alabami, je najveća željezna statua na svijetu.

Mars je u rimskoj mitologiji sin Jupitera i Junone, Vulkanov brat, Venerin ljubavnik, i bog rata. Otac je Romula i Rema, osnivača Rima, te su ga Rimljani smatrali svojim djedom. Za razliku od svoga grčkog pandana Aresa, koji je smatran sirovim i neotesanim, Mars je bio duboko poštovani i vrlo omiljen rimski bog. Prema njemu je nazvana planet Mars.

Cerera ili Ceres je rimska boginja žitarica. Često je prikazivana s klasjem žita, koje je bilo njen simbol. S Jupiterom je imala kćerku Prozerpinu, koju joj je oteo Pluton. Po njoj je nazvan prvi otkriveni asteroid 1 Ceres.

Merkur je rimski bog trgovine, putovanja i glasnik bogova. Bio je Venerin ljubavnik i veoma omiljeno božanstvo u Rimu. Po njemu je nazvana planeta Merkur, te je engleski naziv za hemijski element živu.

Često se pominju rimska božanstva u nazivima planeta i nekih mjeseci u godini (januar, mart, maj, jun).

Merkur je dobio ime prema glasniku bogova, zbog svoje brzine napravi krug oko Sunca za 88 dana.

Venera, najuočljivija i najsajnija planeta je dobila ime po boginji ljepote.

Mars, crvena planeta, kao simbol krvi i borbe nosi ime po bogu rata.

Jupiter, najveća planeta, nosi ime po vrhovnom bogu.

Saturn, najsporija planeta je nazvana po bogu vremena.

Uran nosi ime po bogu neba.

Neptun se sastoji od elemenata vodonika, helijuma i metana koji daju plavu boju i zato nosi ime boga mora.

Pluton, kao najudaljenija i samim tim najmračnija planeta od Sunca, nosi ime po bogu tame.

Generalizacija: Po isteku predviđenog vremena (20 minuta), učenici prezentuju rad svojih grupa cijelom razredu. Nastavnik prije svake prezentacije napominje učenike da se od njih očekuje da postavljaju pitanja i diskutuju o tom dijelu teme. Nastavnik kontrolira tačnost odgovora ukoliko se ukaže potreba, tj. ako učenici ne znaju odgovor. Na kraju svake prezentacije nastavnik sugerira učenicima da zabilježe neke zaključke/teze, pitanja i odgovore, kao i da objasne da li su se religija i mitologija vremenom mijenjale i kako i zašto je do toga dolazilo.

Nakon što predstavnik prve grupe prezentuje svoj dio, ostale grupe postavljaju pitanja. Nastavnik evidentira pitanja i nadgleda tačnost odgovora, ali ih ne kreira.

Napomena: Nakon časa održanog prema ovoj pripremi, kao nastavnik zaključujem da su pitanja od strane učenika bila vrlo konkretna i analitična, a izuzetna tačnost u odgovorima je doprinijela dinamici časa, stvarajući pomalo euforičnu atmosferu koja se prenijela i na ostatak časa.

Potom slijedi prezentacija druge grupe. Očekivanje nastavnika je da će ovo biti najzanimljiviji dio časa. Učenici nakon prezentacije odgovaraju na pitanja ostalih učenika. Nastavnik i dalje insistira da se izvuku zaključci i zapišu u sveske.

Napomena: Prezentacija koja se bavila upoređivanjem i analizom grčkih i rimskih božanstava je sa oduševljenjem prihvaćena kod učenika. Po priznanju samih učenika, iako su im gotovo sva božanstva „poznata“, ipak su usvojili dosta dodatnih saznanja koja su obogatila ono što su i prethodno znali. Učenici koji prezentuju su iskoristili tehniku Venovog dijagrama da bi uključili ostale učenike da učestvuju u njihovoj prezentaciji, što je bilo izuzetno uspješno. Učenička pitanja su se odnosila na to zašto je došlo do nestajanja ovih religija.

Treća grupa prezentuje reflektovanje i upotrebu pojmova iz rimske mitologije u savremenom životu i upoređuje antička vjerovanja sa današnjim, ističući sličnosti i razlike.

Napomena: Pošto su svi učenici već bili upoznati sa potrebnim informacijama, učešće u ovom dijelu časa je bilo stopostotno, a atmosfera pomalo navijačka. Nastavnik ističe na tabli pojmove ZAKLJUČCI/TEZE/SVESKE

Primjena: U posljednjoj fazi časa, nastavnik učenicima predlaže da sistematizuju nastavnu jedinku tako što će svaka grupa po sopstvenom nahođenju napraviti neki plakat ili pano i na njemu sumirati neki dio teme. U tu svrhu učenicima je preporučena tehnika OBILAZAK GALERIJE

OBILAZAK GALERIJE

- U grupama od po troje ili četvero, učenici prvo obrade neki problem – sa što je moguće više aspekata - i proizvedu konkretan proizvod – poster, listu, dijagram i sl. na velikom papiru.
- Proizvodi se polijepe po zidovima po učionici.
- Na znak nastavnika, grupe se zarotiraju po učionici kako bi pregledale „galeriju“, i raspravile o svakom proizvodu. Vode bilješke o svojim primjedbama i mogu na izložku zapisati komentar ili sugestiju.
- Nakon obilaska galerije, grupe ponovno pregledaju svoje radove i uporede ih s drugima te razgovaraju o tuđim komentarima vlastitih radova.

Napomena : Nakon održanog časa, nastavnik ističe kreativnost učenika koji su za relativno kratko vrijeme pronašli dobra rješenja za sistematizaciju gradiva.

Prva grupa je napravila mini plakat sa spomenicima podignutim u čast rimskih bogova.

Druga grupa je preuzela sa interneta fotografiju planeta Sunčevog sistema i opisala po kom božanstvu nose ime.

Treća grupa je napravila ukrštenicu koju su svi zajedno riješili na kraju časa.

(Prilog 1.)

Nakon pregleda i analiziranja plakata sve tri grupe, nastavnik poziva učenike na zajedničko sistematizovanje nastavne jedinice. Učenici čitaju iz svesaka šta su bilježili kao zaključke, odgovaraju na pitanja i sami pitaju ako ih nešto zanima.

Napomena : Nakon održanog časa nastavnik ističe par učeničkih pitanja koja pozivaju da se nakon određenog vremena vratimo na današnju temu i odemo u nekom drugom pravcu :

Primjetan je veliki broj ženskih božanstava. Da li se to može povezati sa rodnom ravnopravnošću u antičko doba ?

Zašto od antike do danas nisu dodijeljena imena za septembar, oktobar, novembar i decembar? Uz komentar "Nije da nisu imali dovoljno bogova..."

Iako se danas u svijetu uglavnom poštuju monoteističke religije, da li sve veći broj religija koje se pojavljuju ukazuje na mogući povratak u «politeizam»?

Praćenje i procjenjivanje

Bloomova taksonomija

Učenici :

- nabrajaju osnovne pojmove mitologije i religije
- klasifikuju pojmove koji pripadaju rimskoj mitologiji
- povezuju upotrebu tih pojmova sa savremenim životom
- analiziraju antičke običaje poredeći ih sa današnjim
- kritički prosuđuju o religiji
- kreiraju plakate i ukrštenicu sa temom obrađenom na času
- samoprocjenjuje svoj stav i znanje o zadatoj temi

Ideje za domaće zadaće (nastavak aktivnosti) i uključivanje roditelja

Nastavnik nije planirao domaći zadatak za ovu nastavnu temu, ali na kraju časa sami učenici su dali ideju da iskoriste plakate urađene na času. Predložili su da od ova tri manja plakata naprave jedan veliki i dopune ga sa još nekim idejama. Usvojili su prijedlog nastavnika da plakate sa časa štampaju u boji (pošto su na času štampani bez boje) i da dodaju napisane najvažnije teze, tako da bi taj novi plakat stajao u kabinetu na zidu i služio u edukativne svrhe svim učenicima koji izvode nastavu u tom kabinetu.

Savjeti za druge nastavnike/ce kod realizacije ove lekcije/teme

Tema je opšta i poznata i za nju nisu potrebni savjeti, ali generalno je ovakve opšte teme odlično prepustiti učenicima da sami realizuju.

Metode i tehnike

Metoda rada na tekstu

Metoda usmenog izlaganja

Collections

Priprema za čas - Srednja škola